

**ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
PHILIPPE LÉGER**

της 5ης Δεκεμβρίου 2002¹

1. Με διάταξη της 22ας Φεβρουαρίου 2001, το Oberster Gerichtshof (Αυστρία) υπέβαλε στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 21 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις². Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, αν έχουν ασκηθεί αγωγές με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία μεταξύ των ίδιων διαδίκων ενώπιον δικαστηρίων διαφόρων συμβαλλομένων κρατών, το δικαστήριο που επελήφθη δεύτερο οφείλει να διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του υπέρ του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο.

I — Νομικό πλαίσιο

A — Η Σύμβαση

2. Κατά το προοίμιο της, σκοπός της Συμβάσεως είναι η διευκόλυνση της αναγνώρισεως και της εκτελέσεως των δικαστικών αποφάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 293 ΕΚ, και η ενίσχυση, εντός της Κοινότητας, της ένδικης προστασίας των εγκατεστημένων σε αυτή προσώπων. Στην αιτιολογική σκέψη τονίζεται ότι προς τον σκοπό αυτό, προέχει να καθοριστεί η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων των συμβαλλομένων κρατών εντός της διεθνούς τάξεως.

3. Οι σχετικοί με τη διεθνή δικαιοδοσία κανόνες περιέχονται στον τίτλο II της Συμβάσεως. Σκοπός του τμήματος 8, που φέρει τον τίτλο «Εκκρεμοδικία και συνάφεια», είναι να αποτραπεί το ενδεχόμενο αντιφατικών αποφάσεων και η διασφάλιση της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης εντός της Κοινότητας³.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — (ΕΕ 1982, L 388, σ. 7.) Σύμβαση τροποποιηθείσα με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την Προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 24), με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 για την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 388, σ. 1), με τη Σύμβαση της 26ης Μαΐου 1989 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ΕΕ L 285, σ. 1) και με τη Σύμβαση της 29ης Νοεμβρίου 1996 για την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας (ΕΕ 1997, σ. 15, σ. 1). Κωδικοποιημένη έκδοση της συμβάσεως, όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις τέσσερις συμβάσεις προσχωρήσεως, δημοσιεύθηκε στην ΕΕ 1998, C 27, σ. 1 (στο εξής: Σύμβαση).

3 — Έκθεση περί της συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, γνωστή ως «έκθεση Jenard» (JO 1979, C 59, σ. 1).

4. Το άρθρο 21, το οποίο αφορά την εκκρεμοδικία, προβλέπει ότι:

«Αν έχουν ασκηθεί αγωγές με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία μεταξύ των ιδίων διαδίκων ενώπιον δικαστηρίων διάφορων συμβαλλόμενων κρατών, κάθε δικαστήριο, εκτός εκείνου που έχει πρώτο επιληφθεί, αναστέλλει αυτεπάγγελτα τη διαδικασία του μέχρι να διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο.

Όταν διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου, κάθε άλλο επιληφθέν δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του υπέρ αυτού του δικαστηρίου.»

5. Το άρθρο 22, το οποίο αναφέρεται στη συνάφεια, προβλέπει ότι:

«Όταν συναφείς αγωγές έχουν ασκηθεί ενώπιον δικαστηρίων διάφορων συμβαλλόμενων κρατών και είναι εκκρεμείς σε πρώτο βαθμό, κάθε δικαστήριο εκτός εκείνου που έχει πρώτο επιληφθεί μπορεί να αναστείλει τη διαδικασία.

Κάθε δικαστήριο εκτός εκείνου που έχει πρώτο επιληφθεί μπορεί επίσης, με αίτηση ενός από τους διαδίκους, να διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του, υπό την προϋπόθεση ότι το δικαίό του επιτρέπει την ένωση συναφών υποθέσεων και ότι το πρώτο δικαστήριο έχει διεθνή δικαιοδοσία και για τις δύο αγωγές.

Είναι συναφείς, κατά την έννοια του παρόντος άρθρου, αγωγές που συνδέονται μεταξύ τους τόσο στενά ώστε να υπάρχει συμφέρον να εξετασθούν και να εκδικασθούν ταυτόχρονα, προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα ήταν ασυμβίβαστες αν οι υποθέσεις εκδικάζονταν χωριστά.»

B — Η αυστριακή νομοθεσία

6. Για να γίνει κατανοητή η υπόθεση, επιβάλλεται να εκτεθούν οι αρχές που διέπουν τη σχετική με τον συμψηφισμό αυστριακή νομοθεσία. Όσον αφορά την έννοια του «συμψηφισμού», αρκεί να υπομνηστεί ότι πρόκειται για τρόπο αποσβέσεως ενοχών. Έχει ως αποτέλεσμα την ταυτόχρονη απόσβεση διακεκριμένων ενοχών υφισταμένων μεταξύ δύο προσώπων, τα οποία είναι αμοιβαίως οφειλέτες, μέχρι του ύψους της μικρότερης οφειλής.

7. Κατά την αυστριακή νομοθεσία, ο συμψηφισμός επέρχεται κατόπιν μονομερούς δηλώσεως του ενός των συμβαλλομένων προς τον έτερο⁴. Άλλες μορφές συμψηφισμού, που προβλέπονται σε άλλες ευρωπαϊκές εθνικές νομοθεσίες, όπως ο εκ του νόμου συμψηφισμός και ο δικαστικός συμψηφισμός (κατόπιν δικαστικής αποφάσεως), δεν προβλέπονται. Η δήλωση αυτή μπορεί να γίνει είτε εξωδίκως, είτε στο πλαίσιο μιας δίκης. Η δήλωση συμψηφισμού έχει τις ίδιες συνέπειες είτε γίνεται κατόπιν εξωδίκου δηλώσεως είτε

4 — Είναι επίσης δυνατός ο συμβατικός συμψηφισμός (δύο αμοιβαίες δηλώσεις).

γίνεται διά δηλώσεως στο πλαίσιο δίκης. Έχει πάντοτε αναδρομικό αποτέλεσμα: οι δύο απαιτήσεις θεωρούνται ως αποσβεσθείσες κατά την ημέρα συνδρομής των προϋποθέσεων συμψηφισμού και όχι κατά την ημέρα της δηλώσεως συμψηφισμού, το δε δικαστήριο περιορίζεται στη διαπίστωση ότι επήλθε συμψηφισμός.

II — Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία στην κύρια δίκη

8. Η Gantner Electronic GmbH⁵ είναι αυστριακή εταιρία η οποία κατασκευάζει και εμπορεύεται χρονόμετρα για ταχυδρομικά περιστήρια. Στο πλαίσιο της εμπορικής της σχέσεως με την ολλανδική εταιρία Basch Exploitation Maatschappij BV⁶, της παρέδιδε τα εμπορεύματά της με σκοπό τη μεταπώλησή τους στις Κάτω Χώρες.

9. Θεωρούσα ότι η Basch δεν είχε καταβάλει την τιμή πωλήσεως των εμπορευμάτων τα οποία είχαν παραδοθεί και για τα οποία είχαν εκδοθεί τιμολόγια μέχρι τον Ιούνιο του 1999, η Gantner διέκοψε τις εμπορικές τους σχέσεις.

10. Κατόπιν αυτού, η Basch άσκησε στις 7 Σεπτεμβρίου 1999 αγωγή ενώπιον του

Arrondissementsrechtbank Dordrecht (Κάτω Χώρες) με την οποία ζητούσε να υποχρεωθεί η Gantner να της καταβάλει αποζημίωση ύψους 2 520 814,26 ευρώ⁷. Υποστήριξε ότι, δεδομένου ότι η Gantner κατήγγειλε μια συμβατική σχέση διαρκείας πλέον των σαράντα ετών, η προθεσμία καταγγελίας θα έπρεπε να είναι μεγαλύτερη. Από τη διάταξη παραπομπής προκύπτει⁸ ότι η Basch θεωρούσε ότι δικαιούται το ποσό των 2 700 428,82 ευρώ⁹, αλλ' ότι, κατά τη γνώμη της, έπρεπε από το ποσό αυτό να εκπέσει το ποσό των 170 852,34 ευρώ¹⁰, το οποίο αντιστοιχούσε στις απαιτήσεις της Gantner, τις οποίες η ίδια θεωρούσε δικαιολογημένες. Μετά την έκπτωση αυτού του ποσού προέκυψε το ποσό των 2 520 814,26 ευρώ το οποίο ζήτησε. Κατά συνέπεια, προέβη σε συμψηφισμό με δήλωση βουλήσεως¹¹, κατά τα προβλεπόμενα από την ολλανδική και την αυστριακή νομοθεσία.

11. Στις 22 Σεπτεμβρίου 1999¹², η Gantner άσκησε αγωγή ενώπιον του Landesgericht Feldkirch (Αυστρία), με την οποία ζητούσε να υποχρεωθεί η Basch να της καταβάλει το αντίτιμο για τα εμπορεύματα που είχε παραδώσει μέχρι το 1999 και το οποίο ανερχόταν σε 837 460,18 ευρώ¹³. Η Gantner δεν προέβαλε αυτή την απαίτηση στο πλαίσιο της διαδικασίας στις Κάτω Χώρες.

7 — Στη διάταξη παραπομπής αναφέρεται ότι το ποσό που ζητούσε ανερχόταν σε 5 555 143,60 ολλανδικά φιορίνια (NLG) (σ. 3).

8 — Σελίδες 3 και 4.

9 — Στη διάταξη παραπομπής αναφέρεται το ποσό των 5 950 962 NLG (σ. 4).

10 — Στη διάταξη παραπομπής αναφέρεται το ποσό των 376 509 NLG (σ. 4).

11 — Στο εξής: εξώδικιος συμψηφισμός.

12 — Το δικόγραφο αυτής της αγωγής επιδόθηκε στην Basch στις 21 Δεκεμβρίου 1999.

13 — Στη διάταξη παραπομπής αναφέρεται το ποσό των 11 523 703,30 αυστριακών σελινίων (ATS) (σ. 4).

5 — Στο εξής: Gantner.

6 — Στο εξής: Basch.

12. Η Basch ζήτησε την απόρριψη του αιτήματος. Υποστήριξε ότι το μέρος της απαιτήσεως της Gantner το οποίο η ίδια θεωρούσε δικαιολογημένο (170 852,34 ευρώ) αποσβέστηκε με εξώδικο συμφηφισμό και ότι το υπόλοιπο (666 607,84 ευρώ) συμφηφίστηκε¹⁴ με το υπόλοιπο της απαιτήσεώς της για αποζημίωση, που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς στις Κάτω Χώρες. Επίσης, η Basch ζήτησε από το αυστριακό δικαστήριο να αναστείλει τη διαδικασία, λόγω εκκρεμοδικίας, δυνάμει του άρθρου 21, ή λόγω συναφείας, δυνάμει του άρθρου 22 της Συμβάσεως.

13. Το πρωτοβάθμιο αυστριακό δικαστήριο αρνήθηκε να αναστείλει τη διαδικασία στο σύνολό της. Αποφάσισε, πάντως, να αναστείλει τη διαδικασία σε ό,τι αφορά τον δικαστικό συμφηφισμό.

14. Η Basch άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως περί μη αναστολής της διαδικασίας στο σύνολό της. Το δικαστήριο της εφέσεως, κρίνοντας ότι η ένσταση της καταβολής μέσω εξωδίκου συμφηφισμού μπορούσε να δημιουργήσει σχέση εκκρεμοδικίας μεταξύ των δύο διαφορών, εξαφάνισε την πρωτοβάθμια απόφαση.

14 — Προς διάκριση των δύο συμφηφισμών που δήλωσε η Basch, ο δεύτερος αυτός συμφηφισμός θα αναφέρεται στο εξής ως «δικαστικός συμφηφισμός» υπό την έννοια ότι η δήλωση βουλήσεως που απαιτεί η αυστριακή νομοθεσία έγινε στο πλαίσιο μιας δίκης. Επομένως, ουδόλως πρόκειται, όπως εξήγησα στο σημείο 6 των προτάσεών μου, για δικαστικό συμφηφισμό όπως αυτός προβλέπεται από άλλες εθνικές νομοθεσίες.

15. Κατά της αποφάσεως αυτής η Gantner άσκησε αναίρεση ενώπιον του Oberster Gerichtshof.

III — Τα προδικαστικά ερωτήματα

16. Το Oberster Gerichtshof έκρινε ότι η επίλυση της διαφοράς στην κύρια δίκη εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 21 της Συμβάσεως. Κατά συνέπεια, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Καλύπτουν οι όροι “με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία” του άρθρου 21 της Συμβάσεως των Βρυξελλών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και την ένσταση του εναγομένου ότι έχει εξοφλήσει μέρος της επίδικης απαιτήσεως μέσω εξωδίκου συμβιβασμού, στην περίπτωση που κατά τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς το ανεξόφλητο ακόμη τμήμα της απαιτήσεως αυτής αποτελεί αντικείμενο δικαστικής διαφοράς μεταξύ των ιδίων διαδίκων κατόπιν αγωγής που είχε προγενεστέρως ασκηθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος;

2) Έχουν σημασία για την εξέταση του ζητήματος του αν εκκρεμεί αγωγή “με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία” μόνον οι ισχυρισμοί του ενάγοντος στο

πλαίσιο δίκης που κινήθηκε κατόπιν ασκήσεως μεταγενέστερης αγωγής και είναι αδιάφορα ως εκ τούτου τα αιτήματα και οι ενστάσεις του εναγομένου, και ειδικότερα ο αμυντικός ισχυρισμός που στηρίζεται στην ένσταση του συμψηφισμού σχετικά με απαίτηση, η οποία αποτελεί αντικείμενο δικαστικής διαφοράς μεταξύ των ιδίων διαδίκων κατόπιν αγωγής που είχε ήδη ασκηθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος;

της ενώπιον των αυστριακών δικαστηρίων διαδικασίας δεν έχει καμία σημασία κατά την αυστριακή νομοθεσία¹⁵: σε αμφότερες τις περιπτώσεις, αν συντρέχουν οι προβλεπόμενες εκ του νόμου προϋποθέσεις για τον συμψηφισμό, η απαίτηση της Gantner πρέπει να θεωρείται αποσβεσθείσα από της ημέρας συνδρομής αυτών των προϋποθέσεων¹⁶. Συνεπώς, το αυστριακό δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει ότι η απαίτηση της Gantner δεν υφίστατο κατά την ημέρα εκδόσεως της αποφάσεως.

- 3) Δεσμεύει η απόφαση που εκδίδεται επί αγωγής αποζημιώσεως λόγω παράνομης καταγγελίας αορίστου διάρκειας ενοχικής σχέσεως το δικαστήριο που επιλαμβάνεται στο πλαίσιο μεταγενέστερης δίκης και σχετικά με το αν πράγματι υπήρχε αυτή η αορίστου διάρκειας ενοχική σχέση;»

IV — Το αντικείμενο των προδικαστικών ερωτημάτων

17. Λόγω της περιπλοκότητας των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς και της διαδικασίας στην κύρια δίκη, θεωρώ επιβεβλημένη τη συνοπτική έκθεση της καταστάσεως. Η Basch ισχυρίζεται, ουσιαστικώς, ότι η απαίτηση της Gantner αποσβεστήθηκε κατόπιν των δύο συμψηφισμών με την απαίτηση αποζημιώσεως που έχει η ίδια. Το γεγονός ότι ο πρώτος συμψηφισμός δηλώθηκε εξωδίκως και ο δεύτερος στο πλαίσιο

18. Η δυσχέρεια ανακύπτει από το γεγονός ότι το μέρος εκείνο της αποζημιώσεως της Basch, το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο της ενστάσεως δικαστικού συμψηφισμού, αποτελεί επίσης το αντικείμενο της αγωγής που αυτή άσκησε στις Κάτω Χώρες. Εξ αυτού του γεγονότος ανακύπτουν δύο προβλήματα. Πρώτον, το αυστριακό δικαστήριο, κατά την εξέταση του βασίμου της ενστάσεως δικαστικού συμψηφισμού, οφείλει να εξετάσει την ίδια απαίτηση η οποία αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς στις Κάτω Χώρες. Δεύτερον, κατά την εξέταση του βασίμου της έτερης ενστάσεως συμψηφισμού (εξωδίκως), οφείλει να εξετάσει το ζήτημα της υπέρξεως συμβάσεως αντιπροσωπείας, το οποίο επίσης θα εξεταστεί από το ολλανδικό δικαστήριο.

19. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν από τα περιστατικά αυτά γεννάται κατάσταση

15 — Βλ. σημείο 6 των προτάσεών μου. Η ολλανδική νομοθεσία είναι, προφανώς, όμοια με την αυστριακή νομοθεσία όσον αφορά τον συμψηφισμό.

16 — Βλ. σημείο 7 των προτάσεών μου.

εγκρεμοδικίας κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως¹⁷.

20. Το πρώτο ζήτημα που τίθεται είναι το κατά πόσον συμψηφισμός προβαλλόμενος δι' ενστάσεως μπορεί να δημιουργήσει κατάσταση εγκρεμοδικίας. Το εθνικό δικαστήριο θεωρεί, προφανώς, ότι η ένσταση συμψηφισμού θα πρέπει να εξομοιωθεί με αγωγή, πράγμα που θα του έδινε τη δυνατότητα να θεωρήσει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας, όπως θα έπραττε στην περίπτωση οποιασδήποτε άλλης αγωγής, κύριας ή ανταγωγής (πρώτο προδικαστικό ερώτημα). Κατά την άποψή του, αν δεν είναι δυνατή μια τέτοια εξομοίωση (και αν, κατά συνέπεια, δεν μπορεί, με βάση την απλή ένσταση, να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας), τίθεται περαιτέρω το ζήτημα αν το γεγονός ότι οφείλει να εξετάσει την απαίτηση της Basch μπορεί να καταστήσει δυνατή τη διευρυνση του αντι-

κειμένου της διαφοράς. Σε μια τέτοια περίπτωση, θα έπρεπε να λάβει υπόψη του την ένσταση συμψηφισμού προκειμένου να κρίνει αν το αίτημα της αγωγής κατά του οποίου αυτή προβάλλεται έχει «το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία» με άλλο αίτημα προβαλλόμενο δι' αγωγής ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλομένου κράτους (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα).

21. Αν η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι καταφατική, είναι προφανές ότι η ένσταση δικαστικού συμψηφισμού εξομοιούται με αγωγή ασκηθείσα στις Κάτω Χώρες. Πράγματι, αμφότερες αφορούν το υποστατό του μέρους εκείνου της απαιτήσεως αποζημιώσεως της Basch το οποίο δεν απέτελεσε αντικείμενο του εξώδικου συμψηφισμού. Συνεπώς, το αυστριακό δικαστήριο θα έπρεπε να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά αυτή την ένσταση.

17 — Θεωρώ ότι το ζήτημα που ανέκυψε στην παρούσα υπόθεση μπορεί να ανακύψει μόνον ενώπιον δικαστηρίων συμβαλλομένων κρατών όπου προβλέπεται ο συμψηφισμός με μονομερή δήλωση. Σ' αυτά τα κράτη, όπου γίνεται διάκριση μεταξύ του «εκ του νόμου συμψηφισμού» και του «δικαστικού συμψηφισμού», μόνον ο εκ του νόμου συμψηφισμός μπορεί να προβληθεί μέσω ενστάσεως, ενώ ο δικαστικός συμψηφισμός πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ανταγωγής. Έχοντας, πάντως, υπόψη τις απαιτήσεις του νόμου για τον εκ του νόμου συμψηφισμό (οι αμοιβαίες απαιτήσεις πρέπει να είναι βέβαιες, απαιτητές και εκκαθαρισμένες), δεν υφίσταται εν του νόμου συμψηφισμός, και κατά συνέπεια ένσταση συμψηφισμού, όταν μία από τις απαιτήσεις αποτελεί αντικείμενο αγωγής. Αν ο εναγόμενος επιθυμεί να αντισταθεί μη βεβαία και μη εκκαθαρισμένη απαίτηση, οφείλει, προφανώς, να ασκήσει ανταγωγή. Σε μια τέτοια, όμως, περίπτωση, είναι προφανές ότι αν η απαίτηση του εναγομένου αποτελεί αντικείμενο άλλης διαδικασίας σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, η εγκρεμοδικία θα αφορά μόνον την ανταγωγή και το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να κρίνει ότι δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία μόνον ως προς αυτήν. Στα συμβαλλόμενα κράτη μέλη όπου προβλέπεται δικαστικός συμψηφισμός, ο συμψηφισμός μπορεί να προβληθεί μέσω ενστάσεως ή αγωγής, αλλά, εν πάση περιπτώσει, ο ισχυρισμός πρέπει πάντοτε να γίνει δεκτός από το εθνικό δικαστήριο. Θεωρώ ότι το εθνικό δικαστήριο ενώπιον του οποίου ηγέρθη ένσταση συμψηφισμού δεν θα δεχθεί τον ισχυρισμό αν η απαίτηση του εναγομένου αποτελεί αντικείμενο αγωγής εκκρεμώσας ενώπιον άλλου δικαστηρίου. Όσον αφορά τη διακριση μεταξύ των διαφόρων οικονομικών δικαιωμάτων αναφορικά με τον συμψηφισμό, βλ. τις προτάσεις μου στις υποθέσεις C-341/93, *Danvaert Production* (απόφαση της 13ης Ιουλίου 1995, Συλλογή 1995, σ. I-2053, σημείο 31), και C-87/01 F, *Επιτροπή κατά CCRE* (που εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου, σημείο 32 και 34).

22. Αντιθέτως, αν κριθεί ότι δεν είναι δυνατή μια τέτοια εξομοίωση, αλλά ότι η ένσταση συμψηφισμού πρέπει να ληφθεί υπόψη προκειμένου να γίνει σύγκριση των δύο αγωγών (αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα και καταφατική στο δεύτερο), θα πρέπει, κατά τη γνώμη μου, οι δύο αγωγές να θεωρηθούν ως έχουσες «το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία», λόγω του ταυτόσημου της ενστάσεως δικαστικού συμψηφισμού και της αγωγής στις Κάτω Χώρες. Στην περίπτωση αυτή το αυστριακό δικαστήριο θα πρέπει να θεωρήσει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας για το σύνολο της αγωγής.

23. Τέλος, απομένει να εξεταστεί, αν στην περίπτωση εξομολώσεως της ενστάσεως συμψηφισμού με αγωγή, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να κρίνει ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας επίσης ως προς την ένσταση εξώδικου συμψηφισμού. Το ζήτημα αυτό αποτελεί αντικείμενο του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος.

24. Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι, κατά την αυστριακή νομοθεσία, αυτή η «αγωγή» δεν θεωρείται ως ταυτόσημη εκείνης που ασκήθηκε στις Κάτω Χώρες, αλλά ως συναφής¹⁸, χωρίς να δημιουργεί κατάσταση εκκρεμοδικίας. Έχει, πάντως, αμφιβολία αν αυτή η βάση της εθνικής νομοθεσίας λύση συνάδει με το άρθρο 21 της Συμβάσεως. Το εθνικό δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 8ης Δεκεμβρίου 1987, 144/86, Gubisch Maschinenfabrik¹⁹, έκρινε ότι υφίσταται εκκρεμοδικία σε περίπτωση κατά την οποία το ζήτημα που τίθεται στη μία από τις διαφορές είναι προκαταρκτικό ζήτημα για την επίλυση της άλλης. Στην υπόθεση εκείνη οι δύο αγωγές αφορούσαν, αντιστοίχως, την εκτέλεση συμβάσεως διεθνούς πώλησεως εμπορευμάτων και τη διαπίστωση της ακυρότητας αυτής της συμβάσεως. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η δεσμευτική ισχύς της συμβάσεως αποτελούσε το επίκεντρο των δύο διαφορών²⁰ και ότι υπήρχε κίνδυνος εκδόσεως ασυμβίβαστων μεταξύ τους αποφάσεων στην περι-

πτωση που και οι δύο αγωγές δεν εκρίνοντο από το αυτό δικαστήριο²¹.

25. Το αιτούν δικαστήριο υποστηρίζει ότι η κατάσταση στην παρούσα υπόθεση δεν ανταποκρίνεται απολύτως σε εκείνη επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση Gubisch Maschinenfabrik. Ενώ στην υπόθεση εκείνη οι δύο αγωγές έθεταν το ζήτημα του κύρους της συμβάσεως, στην παρούσα υπόθεση το ζήτημα της υπάρξεως συμβάσεως αντιπροσωπείας είναι προκαταρκτικό και στις δύο διαφορές. Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το Δικαστήριο προτίθεται να διευρύνει ακόμα την έννοια του «ιδίου αντικειμένου και της ίδιας αιτίας» κρίνοντας ότι συντρέχει εκκρεμοδικία σε μια κατάσταση όπως αυτή της παρούσας υποθέσεως.

26. Υπ' αυτήν την έννοια πρέπει να ερμηνευτεί, κατά τη γνώμη μου, το τρίτο ερώτημα που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof. Βεβαίως, με το ερώτημα αυτό το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η κρίση του ολλανδικού δικαστηρίου επί της υπάρξεως της συμβάσεως δεσμεύει το αυστριακό δικαστήριο. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο αποβλέπει, απλώς, κατά τη γνώμη μου, να διευκρινίσει αν υφίσταται εκκρεμοδικία μεταξύ της ενστάσεως εξώδικου συμψηφισμού και της εκκρεμούσας στις Κάτω Χώρες αγωγής²².

18 — Υποστηρίζει ότι, κατά την εθνική νομοθεσία, η εκτίμηση ενός δικαστηρίου επί ενός προκαταρκτικού ζητήματος (όπως, εν προκειμένω, η ύπαρξη συμβάσεως αντιπροσωπείας) δεν δεσμεύει δικαστήριο το οποίο μεταγενεστέρως επλαμβάνεται διαφορετικής αγωγής, όπου ανακύπτει το ίδιο ζήτημα, πάντοτε υπό μορφή προκαταρκτικού ζητήματος. Επομένως, σε περίπτωση που και οι δύο δίκες διεξάγονται ταυτόχρονα δεν υφίσταται εκκρεμοδικία.

19 — (Σύλλογη 1987, σ. 4861, σκέψεις 16 έως 18.) Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο έδωσε ευρύ ορισμό της έννοιας αυτής κρίνοντας ότι οι δύο αγωγές οι οποίες είχαν, αντιστοίχως, ως αντικείμενο την εκτέλεση συμβάσεως για διεθνείς πωλήσεις και τη διαπίστωση της ακυρότητάς της ήταν το ίδιο αντικείμενο, κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως.

20 — Σκέψη 17.

21 — Σκέψη 18.

22 — Η ερμηνεία αυτή του προδικαστικού ερωτήματος ενόψει έρεισματος στο σκεπτικό της διατάξεως παραπομπής το οποίο εξετάζει μόνον το ζήτημα της εκκρεμοδικίας. Εξάλλου, το ζήτημα που έχει τεθεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου είναι απλώς αν υφίσταται εκκρεμοδικία μεταξύ της ασηθείας στην Αυστρία αγωγής και της αγωγής που ασκήθηκε στις Κάτω Χώρες. Επομένως, το σύνολο αυτών των ερωτημάτων αποβλέπει στο να καταστήσει δυνατή την εκ μέρους του επίλυση αυτού του ζητήματος.

27. Συνεπώς, τα προδικαστικά ερωτήματα μπορούν, κατά τη γνώμη μου, να εκτεθούν ως εξής:

Υ — Η απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα

Α — Επί του πρώτου ερωτήματος

- 1) Η έννοια του «ιδίου αντικειμένου και ίδιας αιτίας» κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως περιλαμβάνει και την ένσταση συμψηφισμού;
- 2) Προκειμένου να καθοριστεί αν αγωγές έχουν «το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία», πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνον τα επιχειρήματα του ενάγοντος και, κατά συνέπεια, να μη λαμβάνεται υπόψη ένσταση συμψηφισμού προβληθείσα από τον εναγόμενο;
- 3) Η απόφαση περί αποζημιώσεως για παράνομη καταγγελία μιας ενοχικής σχέσεως αορίστου χρόνου είναι δεσμευτική στο πλαίσιο μεταγενέστερης δίκης μεταξύ των ιδίων διαδίκων αφορώσας το υποστατό της ενοχικής αυτής σχέσεως, με συνέπεια, στην περίπτωση που η δεύτερη αγωγή ασκηθεί πριν την έκδοση αποφάσεως επί της πρώτης, να δημιουργείται κατάσταση εκκρεμοδικίας;

28. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η έννοια του «ιδίου αντικειμένου και ίδιας αιτίας», κατά το άρθρο 21 της Συμβάσεως περιλαμβάνει ένσταση συμψηφισμού εγερθείσα από την Basch. Με το ερώτημα αυτό ζητείται να διευκρινιστεί αν μια ένσταση συμψηφισμού μπορεί να εξομοιωθεί με αγωγή, ώστε το δικαστήριο που επιλαμβάνεται, κατόπιν μιας τέτοιας ενστάσεως αφορώσας απαίτηση η οποία αποτελεί το αντικείμενο μιας άλλης διαφοράς, να πρέπει να θεωρήσει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας, όσον αφορά μια τέτοια ένσταση, όπως θα έπραττε σε περίπτωση αγωγής.

29. Κατά τη γνώμη μου, στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση.

30. Το πρόβλημα αυτό τέθηκε στην υπόθεση Meeth²³. Στο πλαίσιο εκείνης της υποθέσεως το Bundesgerichtshof (Γερμανία) ζήτησε από το Δικαστήριο την ερμηνεία του άρθρου 17, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως²⁴. Επρόκειτο να διευκρινιστεί αν το γερμανικό δικαστήριο που είχαν ορίσει οι διάδικοι, δυνάμει ρήτρης

23 — Απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1978, 23/78 (Συλλογή τόμος 1978, σ. 637).

24 — Κατά τη διάταξη αυτή, «Αν τα μέρη, από τα οποία ένα τουλάχιστον έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια συμβαλλόμενου κράτους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία [...]».

απονομής δικαιοδοσίας, ως μόνο αρμόδιο για την εκδίκαση αγωγών του ενός κατά του άλλου, είχε διεθνή δικαιοδοσία για την εξέταση ενστάσεως συμψηφισμού προβληθείσας από τον εναγόμενο. Η ρήτρα απονομής δικαιοδοσίας είχε ως αποτέλεσμα να αποκλείσει τη δυνατότητα του εναγομένου να προβάλει συμψηφισμό μέσω ανταγωγής. Το αιτούν δικαστήριο ρωτούσε αν μια τέτοια ρήτρα μπορούσε επίσης να αποκλείσει τη δυνατότητα προβολής του συμψηφισμού δι' απλής ενστάσεως. Το Δικαστήριο έκρινε, προφανώς, ότι, εκτός από την περίπτωση που οι συμβαλλόμενοι απέκλεισαν μια τέτοια δυνατότητα, το επιληφθέν δικαστήριο έπρεπε να λάβει υπόψη τον συμψηφισμό²⁵. Ο γενικός εισαγγελέας Capotorti υπήρξε εκτενέστερος στις προτάσεις του επί της υποθέσεως αυτής όπου, αφού σαφώς υπογράμμισε τη διαφορά μεταξύ της ενστάσεως συμψηφισμού και της ανταγωγής, υποστήριξε ότι οι συμβαλλόμενοι δεν μπορούσαν να αποκλείσουν την ένσταση συμψηφισμού από τη διεθνή δικαιοδοσία του επιληφθέντος της αγωγής δικαστηρίου. Υποστήριξε ότι «η σκέψη ότι η ένσταση δικάζεται από δικαστήριο διαφορετικό από εκείνο που δικάζει την αγωγή έχει ως συνέπεια να διασπά την ενότητα της διαδικασίας και να μη σέβεται τα δικαιώματα της υπερασπίσεως»²⁶.

31. Το Δικαστήριο ρητώς αποφάνθηκε στην προαναφερθείσα απόφαση *Danvaen Production*²⁷, ότι η ένσταση συμψηφισμού δεν αποτελεί ανταγωγή. Στην υπόθεση αυτή το *Vestre Landsret* (Δανία) είχε υποβάλει στο Δικαστήριο το ερώτημα αν ο όρος «ανταγω-

γή» του άρθρου 6, σημείο 3, της Συμβάσεως²⁸ έχει την έννοια ότι καλύπτει και τις ανταγωγές που ασκούνται με σκοπό τον συμψηφισμό²⁹. Το Δικαστήριο έκρινε ότι ο όρος «ανταγωγή» αφορά μόνον τις ανταγωγές που ασκούν οι εναγόμενοι με σκοπό να επιτύχουν την έκδοση αυτοτελούς καταψηφιστικής αποφάσεως. Αν ο εναγόμενος επικαλείται ως απλό μέσο άμυνας χρηματική απαίτηση κατά του ενάγοντος δεν υπάρχει ανταγωγή³⁰.

32. Συνεπώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η ένσταση συμψηφισμού διακρίνεται από την ανταγωγή. Βεβαίως, οι προαναφερθείσες αποφάσεις *Danvaen Production* και *Meeth* δεν αφορούσαν το άρθρο 21 της Συμβάσεως, αλλά άλλες διατάξεις αυτής. Θεωρώ, όμως, ότι αυτή είναι η λύση που πρέπει να προκρίνεται όταν πρόκειται για εκτίμηση της ενκρημοδικίας.

25 — Προαναφερθείσα απόφαση *Meeth* (σκέψη 8).

26 — Σκέψη 4.

27 — Σκέψη 18.

28 — Κατά τη διάταξη αυτή «το αυτό πρόσωπο μπορεί επίσης να εναγεί [...] αν πρόκειται για ανταγωγή που απορρέει από την ίδια σύμβαση ή τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η κύρια αγωγή, ενώπιον του δικαστηρίου όπου είναι ενκρημής η αγωγή αυτή».

29 — Σκέψη 10. Η δυσχέρεια ανέκυψε από το γεγονός ότι, κατά το δανικό δικονομικό δίκαιο, ο όρος «ανταγωγή» χρησιμοποιείται τόσο προς υποδήλωση των αμυντικών ισχυρισμών που σκοπούν στην απόρριψη των αιτημάτων του ενάγοντος όσο και των ισχυρισμών που σκοπούν στην κατάρτιση του ενάγοντος σύμφωνα με τα αιτήματα της ανταγωγής. Δηλαδή, στο δανικό δίκαιο δεν γίνεται διάκριση μεταξύ του όρου «ένσταση» και του όρου «ανταγωγή», όπως συμβαίνει σε άλλες εθνικές νομοθεσίες (βλ. σκέψη 17 της εν λόγω αποφάσεως, σημείο 18 των προτάσεων μου επί της υποθέσεως αυτής και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Capotorti στην προαναφερθείσα απόφαση *Meeth*, σημείο 3).

30 — Σκέψη 18 της αποφάσεως.

33. Πράγματι, πρέπει να ισχύει ο ίδιος ορισμός της ενστάσεως συμψηφισμού για όλες τις διατάξεις της Συμβάσεως, για τον πρόσθετο λόγο ότι μπορούν οι διατάξεις αυτές να εφαρμοστούν επί της αυτής διαφοράς. Στην παρούσα υπόθεση π.χ., από την προαναφερθείσα απόφαση *Danværn Production* προκύπτει ότι το άρθρο 6, σημείο 3, της Συμβάσεως δεν έχει εφαρμογή διότι ο συμψηφισμός προβλήθηκε μέσω ενστάσεως και όχι ανταγωγής. Συνεπώς, το αυστριακό δικαστήριο δεν μπορεί να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας, βάσει αυτής της διατάξεως, όσον αφορά την ένσταση συμψηφισμού. Αν, όμως, στο πλαίσιο αυτό θεωρηθεί ότι θα έπρεπε να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας δυνάμει του άρθρου 21, διότι η ένσταση αυτή εξομοιώνεται με ανταγωγή, αυτό θα δημιουργούσε αντίφαση και θα είχε ως αποτέλεσμα τον διαφορετικό ορισμό της ενστάσεως στο πλαίσιο της αυτής δίκης.

34. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι η ένσταση συμψηφισμού δεν πρέπει να θεωρηθεί, στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 21 της Συμβάσεως, ως αγωγή.

35. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ότι η έκφραση «ίδιο αντικείμενο και ίδια αιτία», του άρθρου 21 της Συμβάσεως, δεν έχει εφαρμογή επί ενστάσεως συμψηφισμού.

B — Επί του δευτέρου ερωτήματος

36. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, ουσιαστικώς, αν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη μια ένσταση συμψηφισμού όταν εξετάζεται αν η αγωγή κατά της οποίας αυτή προβάλλεται έχει «το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία», κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως, με άλλη αγωγή ασκηθείσα ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλομένου κράτους.

37. Θεωρώ ότι επιβάλλεται προκαταρκτικώς να διευκρινιστεί, χωρίς προς στιγμή να εξετάζεται το ζήτημα του συμψηφισμού, ότι οι δύο αγωγές που ασκήθηκαν στις Κάτω Χώρες και στην Αυστρία δεν είναι ταυτόσημες κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως.

38. Κατά το κοινοτικό δίκαιο, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 21 της Συμβάσεως, υφίσταται εκκρεμοδικία εφόσον υπάρχει τριπλή ταυτότητα μεταξύ των δύο αγωγών: ταυτότητα διαδίκων, αιτίας και αντικειμένου. Ελλείψει μιας εκ των τριών αυτών, δεν υφίσταται εκκρεμοδικία.

39. Δεν νομίζω ότι στην παρούσα υπόθεση οι δύο αγωγές έχουν την ίδια αιτία. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η αιτία, υπό την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως, «καλύπτει την

πραγματική και τη νομική βάση της αγωγής»³¹. Ούτε τα πραγματικά περιστατικά ούτε ο νομικός κανόνας που προεβλήθη στις δύο αγωγές είναι ταυτόσημοι.

40. Τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται η αγωγή που άσκησε η Basch στις Κάτω Χώρες είναι συνοπτικώς τα ακόλουθα: 1) υπήρχε σύμβαση αντιπροσωπείας μεταξύ των δύο μερών, ήδη από σαράντα και πλέον ετών και 2) η Gantner κατήγγειλε τη σύμβαση αυτή χωρίς να τηρήσει την προθεσμία που επέβαλλε η διάρκεια αυτής της συμβάσεως. Αντιθέτως, τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται η αγωγή που άσκησε η Gantner στην Αυστρία είναι τα ακόλουθα: 1) η Gantner παρέδωσε εμπορεύματα στην Basch και εξέδωσε τα σχετικά τιμολόγια, και 2) η δεύτερη δεν κατέβαλε το αντίτιμο για τα εμπορεύματα αυτά.

41. Όσον αφορά τον προβληθέντα νομικό κανόνα, η ασηκωθείσα στις Κάτω Χώρες αγωγή στηρίζεται επί προβαλλόμενης συμβάσεως αντιπροσωπείας, ενώ η ασηκωθείσα στην Αυστρία αγωγή στηρίζεται επί της πώλησεως εμπορευμάτων³².

42. Το ζήτημα που τίθεται είναι αν η εγερεθείσα ένσταση συμψηφισμού μπορεί να μεταβάλει τα δεδομένα αυτής της αναλύσεως.

43. Το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι ο όρος «εκκρεμοδικία» δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο σε όλες τις έννομες τάξεις των συμβαλλομένων κρατών και ότι από τη σύγκριση των διαφόρων εθνικών διατάξεων δεν μπορεί να συναχθεί μια κοινή έννοια «εκκρεμοδικίας»³³. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι περιεχόμενοι στο άρθρο 21 της Συμβάσεως όροι πρέπει να θεωρηθούν ως έχοντες αυτοτελές περιεχόμενο³⁴. Συνεπώς, θα επιχειρήσω να απαντήσω στο υποβληθέν ερώτημα με βάση το γράμμα, την οικονομία και τον σκοπό του άρθρου 21 της Συμβάσεως.

44. Κατ' αρχάς, το γράμμα του άρθρου 21 της Συμβάσεως ορίζει ότι υφίσταται εκκρεμοδικία όταν «έχουν ασκηθεί αγωγές με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία μεταξύ των ίδιων διαδίκων ενώπιον δικαστηρίων διαφόρων συμβαλλομένων κρατών»³⁵.

45. Αφενός, η χρησιμοποίηση του όρου «αγωγή» είναι σημαντική, καθότι, σύμφωνα με ορισμένες εθνικές νομοθεσίες, υφίσταται εκκρεμοδικία όταν δύο «διαφορές» είναι

31 — Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1994, C-406/92, Tatra (Συλλογή 1994, σ. I-5439, σκέψη 39).

32 — Η νομική βάση της αγωγής που άσκησε η Gantner στην Αυστρία δεν προκύπτει σαφώς από τη διάταξη παραπομπής. Εντούτοις, κατά την προφορική διαδικασία οι διάδικοι βεβαίωσαν ότι η αγωγή αυτή δεν στηρίζεται επί της συμβάσεως αντιπροσωπείας (την υπαρέξη της οποίας δεν δέχεται η Gantner), αλλά επί της αγοράς ή επί της παραδόσεως εμπορευμάτων.

33 — Αποφάσεις Gubisch Maschinenfabrik, προπαρατεθείσα (σκέψεις 10 και 11), και της 7ης Ιουνίου 1984, 129/83, Ziegler (Συλλογή 1984, σ. 2397, σκέψη 13).

34 — Προπαρατεθείσα απόφαση Gubisch Maschinenfabrik (σκέψη 11).

35 — Η υπογραφή μου διέη μου.

ταυτόσημες³⁶. Η αγωγή ορίζεται ως «η πράξη με την οποία φέρεται μία υπόθεση ενώπιον της δικαιοσύνης»³⁷. Στις αποδόσεις της Συμβάσεως σε άλλες γλώσσες γίνεται, επίσης, αναφορά στο εισαγωγικό αυτό δικόγραφο. Η Σύμβαση χρησιμοποιεί π.χ. τον όρο «klagen» στη γερμανική, «demanda» στην ισπανική, «domande» στην ιταλική, «vorderingen ahangig zijn» στην ολλανδική, «accões» στην πορτογαλική, «kanteita» στη φινλανδική, «talan» στη σουηδική και «proceedings are brought in the courts» στην αγγλική.

46. Εξάλλου, κατά το γράμμα του άρθρου 21 της Συμβάσεως, εκκρεμοδικία προκύπτει αυτομάτως από τη στιγμή που ασκούνται δύο ταυτόσημες αγωγές. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο χρόνος κατά τον οποίο ασκήθηκε η αγωγή κρίνεται κατά το δικονομικό δίκαιο του κράτους του επιληφθέντος δικαστηρίου³⁸. Βεβαίως, στις εθνικές νομοθεσίες των συμβαλλομένων κρατών προβλέπονται διαφορετικές τυπικές διαδικασίες για την άσκηση αγωγής (επίδοση στον εναγόμενο, ημερομηνία εγγραφής της υποθέσεως στο πρωτόκολλο του δικαστηρίου)³⁹. Όλες, όμως, αυτές οι τυπικές διαδικασίες είναι προγενέστερες της υποβολής του υπομνήματος του αμυνόμενου. Συνεπώς, κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως, η αγωγή ασκείται πριν από την υποβολή του υπομνήματος του αμυνόμενου. Συνεπώς, η κατάσταση διαμορφώνεται (θετικά ή

αρνητικά), χωρίς οι αμυντικοί ισχυρισμοί να μπορούν να τη μεταβάλουν⁴⁰.

47. Κατά τη γνώμη μου, όμως, ουσιαστικό στοιχείο είναι η οικονομία του άρθρου 21 της Συμβάσεως. Κατά τη διάταξη αυτή, το δικαστήριο το οποίο επελήφθη ταυτόσημης αγωγής με μία άλλη, ασκηθείσα προγενεστέρως ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλομένου κράτους, υποχρεούται να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο, εφόσον διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία αυτού. Πρόκειται, κατά συνέπεια, για υποχρέωση διαπιστώσεως της ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας⁴¹.

48. Επομένως, πρέπει να εξεταστούν οι συνέπειες μιας τέτοιας διαπιστώσεως ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας στην περίπτωση κατά την οποία μόνον η ένσταση συμψηφισμού που προβλήθηκε στο πλαίσιο της δεύτερης δίκης είναι ταυτόσημη με την αγωγή που ασκήθηκε πρώτη. Στην παρούσα υπόθεση, αν ληφθεί υπόψη η ένσταση συμψηφισμού το αυστριακό δικαστήριο θα ήταν υποχρεωμένο να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας, καίτοι η ασκηθείσα στις Κάτω Χώρες αγωγή, όπως εξήγησα⁴², δεν είναι ταυτόσημη με την αγωγή της

36 — Π.χ. το άρθρο 100 του νέου γαλλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει ότι: «αν ίδια διαφορά εκκρεμεί ενώπιον δύο δικαστηρίων του αυτού βαθμού, που είναι αμφότερα αρμόδια να επιληφθούν, το δικαστήριο που επελήφθη δεύτερο πρέπει να κρίνει εαυτό αναρμόδιο υπέρ του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο, εφόσον το ζητήσει ένας από τους διαδίκους [...]». Ως προς το ισπανικό δίκαιο, βλ. De la Oliva Santos, A., και Fernández López, M. A., *Derecho procesal civil*, 1993 (σ. 65 και 66).

37 — Βλ. *Le Petit Larousse*.

38 — Προαναφερθείσα απόφαση *Zelger* (σκέψεις 14 έως 16).

39 — Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mancini στην προαναφερθείσα υπόθεση *Zelger* (σημείο 4).

40 — Κατά το γαλλικό δίκαιο π.χ. η ένσταση εκκρεμοδικίας πρέπει να εγείρεται *in limine litis*, πριν από την οποιαδήποτε προβολή αμυντικού ισχυρισμού επί της ουσίας ή οποιαδήποτε ένσταση απαραδέκτου (άρθρο 74, πρώτο εδάφιο, του νέου γαλλικού κώδικα πολιτικής δικονομίας). Βλ. Cadet, L., *Droit judiciaire privé*, Litec, Paris, 1998 (σημείο 628). Στο ισπανικό δίκαιο, κατά τον νέο νόμο περί πολιτικής δικονομίας, απαιτείται, επίσης, η εκκρεμοδικία να προβάλεται πριν από την κατάθεση του υπομνήματος του αμυνόμενου (βλ. *Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil*, της 7ης Ιανουαρίου 2000, άρθρο 39).

41 — Αναθέτως, το άρθρο 22 της Συμβάσεως προβλέπει τη δυνατότητα του δικαστηρίου που επελήφθη δεύτερο να αναστείλει τη διαδικασία όταν κρίνει ότι αγωγή ασκηθείσα ενώπιόν του είναι συναφής με άλλη αγωγή ασκηθείσα ενώπιον αλλοδαπού δικαστηρίου.

42 — Βλ. σημεία 37 και 38 των προτάσεων μου.

Gantner. Επομένως, η ενώπιον του αυστριακού δικαστηρίου διαδικασία θα μπορούσε να περατωθεί χωρίς κανένα δικαστήριο να αποφανθεί επί του υποστατού της απαιτήσεως της Gantner. Η κατάσταση αυτή θα ισοδυναμούσε, στην πράξη, με αρνησιδικία⁴³.

49. Εξάλλου, όπως υπογράμμισε η Αυστριακή Κυβέρνηση⁴⁴, η ένσταση συμψηφισμού προβάλλεται, κατά κανόνα, επικουρικώς, δηλαδή ο εναγόμενος προβάλλει την απαίτησή του μόνον εφόσον γίνει δεκτό το υποστατό της απαιτήσεως του ενάγοντος. Αν το δικαστήριο κρίνει ότι δεν υφίσταται η απαίτηση του ενάγοντος ή ότι αυτή έχει ήδη αποσβεσθεί λόγω άλλης αιτίας, δεν θα προχωρήσει στην εξέταση της προβληθείσας με την ένσταση συμψηφισμού απαιτήσεως. Επομένως, η εκκρεμοδικία που θα μπορούσε να προκύψει με την ένσταση συμψηφισμού θα είχε, εν πάση περιπτώσει, «επικουρικό» χαρακτήρα. Από αυτής της απόψεως, κρίνω ότι η διαπίστωση ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας είναι απρόσφορη, καθόσον στην περίπτωση αυτή δεν θα υπάρξει απόφαση σχετικά με την απαίτηση του ενάγοντος, ενώ, κατά τον χρόνο αυτής της διαπίστωσης δεν θα είναι ακόμη βέβαιο ότι το επιληφθέν δικαστήριο θα προχωρήσει στην εξέταση του υποστατού της απαιτήσεως του εναγομένου.

50. Κατά τη γνώμη μου, η λύση αυτή δεν είναι, τελικώς, αντίθετη προς τους σκοπούς του άρθρου 21 της Συμβάσεως. Η διάταξη αυτή αποβλέπει στην αποτροπή του ενδεχομένου παράλληλης διεξαγωγής δύο δικών επί του αυτού αιτήματος ενώπιον δικαστηρίων

διαφορετικών συμβαλλομένων κρατών και, επομένως, εκδόσεως αντιφατικών αποφάσεων⁴⁵.

51. Βεβαίως, στην περίπτωση κατά την οποία το δικονομικό δίκαιο του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου ηγήρθη η ένσταση περιβάλλει με την ισχύ του δεδικασμένου την κρίση περί της απαιτήσεως του εναγομένου, θα μπορούσε να υπάρξει κίνδυνος εκδόσεως ασυμβίβαστων αποφάσεων και αρνήσεως της αναγνωρίσεώς τους. Προς τούτο, η Σύμβαση προβλέπει ένα άλλο μέσο, πέραν της εκκρεμοδικίας, προς αποτροπή αυτού του ενδεχομένου. Στο άρθρο 22, τρίτο εδάφιο, της Συμβάσεως προβλέπεται η δυνατότητα του εθνικού δικαστηρίου να αναστείλει τη διαδικασία στην περίπτωση κατά την οποία δύο αγωγές, καίτοι δεν είναι ταυτόσημες, «συνδέονται μεταξύ τους τόσο στενά ώστε να υπάρχει συμφέρον να εξεταστούν και να εκδικαστούν ταυτόχρονα, προκειμένου να αποφευχθούν λύσεις που θα ήταν ασυμβίβαστες αν οι υποθέσεις εκδικάζονταν χωριστά».

52. Επομένως, αν το δικαστήριο που επελήφθη δεύτερο κρίνει ότι η απόφαση που πρόκειται να εκδώσει θα ήταν ενδεχομένως ασυμβίβαστη με απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, έχει τη δυνατότητα να αναστείλει τη διαδικασία, δυνάμει του άρθρου 22 της Συμβάσεως. Η λύση αυτή παρέχει τη δυνατότητα διαφυλάξεως της συνοχής του όρου «εκκρεμοδικία»

43 — Στην έδραση Jenard, στον σχολιασμό του άρθρου 22 της Συμβάσεως, υπογραμμίζεται η σημασία της αποφυγής των αρνητικών συμπερασμάτων δικαιοδοσίας.

44 — Βλ. τις γραπτές παρατηρήσεις της (α. 1 και 5).

45 — Προαναφερθείσα απόφαση Gubisch Maschinenfabrik (σκέψη 8).

και του σεβασμού των δικαιωμάτων του δεύτερου ενάγοντος, αλλά και αποτροπής του ενδεχομένου εκδόσεως ασυμβιβάστων αποφάσεων.

ένσταση συμψηφισμού που ήγειρε ο εναγόμενος.

Γ — Επί του τρίτου ερωτήματος

53. Σε ορισμένες εθνικές νομοθεσίες οι οποίες, όπως η αυστριακή νομοθεσία, προβλέπουν τον συμψηφισμό μέσω μονομερούς δηλώσεως, παρέχεται στο επιληφθέν δικαστήριο η δυνατότητα να αναστείλει τη διαδικασία ως προς το ζήτημα της ενστάσεως συμψηφισμού (όπως έγινε στην κύρια δίκη) ή ακόμα, υπό ορισμένες περιστάσεις, να εκδώσει την απόφασή του επί της απαιτήσεως του ενάγοντος, υπό την επιφύλαξη της αποφάσεώς του επί του ζητήματος του συμψηφισμού⁴⁶. Η «προσωρινή» αυτή απόφαση μπορεί να αποτελέσει ακόμα και αντικείμενο αναγκαστικής εκτελέσεως. Συνεπώς, τα οικεία δικαστήρια μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη δυνατότητα αυτή και να αναστείλουν τη διαδικασία λόγω συνάφειας, δυνάμει του άρθρου 22 της Συμβάσεως, μόνον ως προς το ζήτημα του συμψηφισμού που προέβαλε δι' ενστάσεως ο εναγόμενος. Επομένως, η διαδικασία επί του αιτήματος της αγωγής μπορεί να συνεχιστεί κανονικά.

54. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ότι, προκειμένου να καθοριστεί αν αγωγές έχουν «το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία», πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αποκλειστικώς τα επιχειρήματα του ενάγοντος και, κατά συνέπεια, να μη λαμβάνεται υπόψη η

55. Το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν η απόφαση επί μιας απαιτήσεως αποζημιώσεως λόγω παράνομης καταγγελίας συμβάσεως αντιπροσωπείας, η αφορώσα το υποστατό μιας τέτοιας συμβάσεως, είναι δεσμευτική στο πλαίσιο μεταγενέστερης δίκης αφορώσας διαφορετική απαίτηση, η οποία όμως στηρίζεται στην παράνομη καταγγελία αυτής της συμβάσεως.

56. Όπως προανέφερα⁴⁷, με το ερώτημα αυτό το εθνικό δικαστήριο επιδιώκει να διευκρινιστεί αν υφίσταται κατάσταση εκκρεμοδικίας μεταξύ της ενστάσεως εξώδικου συμψηφισμού και της ασκηθείσας στις Κάτω Χώρες αγωγής. Όπως προανέφερα, το ζήτημα αυτό έχει σημασία για την επίλυση της διαφοράς στην κύρια δίκη μόνον αν γίνει δεκτό ότι η ένσταση συμψηφισμού εξομοιώνεται με αγωγή ως προς την οποία το δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του. Εφόσον υποστήριζε ότι δεν είναι δυνατή μια τέτοια εξομοίωση και ότι το επιληφθέν δικαστήριο δεν μπορεί να κρίνει εαυτό ως στερούμενο διεθνούς δικαιοδοσίας αναφορικά με την εξέταση ενστάσεως συμψηφισμού, το ερώτημα αυτό καθίσταται άνευ αντικειμένου.

46 — Βλ., μεταξύ άλλων, άρθρα 145, παράγραφος 3, και 302, του γερμανικού κώδικα διανομής, καθώς και άρθρο 391, παράγραφος 1, του αντίστοιχου αυστριακού κώδικα.

47 — Σημεία 23 έως 26 των προτάσεών μου.

VI — Πρόταση

57. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει τις ακόλουθες απαντήσεις στα ερωτήματα που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof:

- «1) Ο όρος “ίδιο αντικείμενο και ίδια αιτία”, κατά την έννοια του άρθρου 21 της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, δεν έχει εφαρμογή επί ενστάσεως συμψηφισμού.
- 2) Προκειμένου να καθοριστεί αν αγωγές έχουν “το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία”, πρέπει αποκλειστικώς να λαμβάνονται υπόψη τα επιχειρήματα του ενάγοντος και, κατά συνέπεια, να μη λαμβάνεται υπόψη η ένσταση συμψηφισμού που ήγειρε ο εναγόμενος.»